

N:o 2.

Af herr **G. Billing**, *angående utredning af frågan om behofvet af utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammare, m. m.*

Ungefär jemnårigt med vår nu gällande riksdagsordning är yrkandet på utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare; och detta yrkande har tilltagit i styrka i synnerhet under de senaste åren. Dermed följande förslag hafva motiverats dermed, att sådan valrätt, vore en rättighet, på hvilken många, som hittills saknat den, kunde göra berättigade anspråk och hvilken rättfärdigheten kräfde, att man beviljade dem. De enskildes anspråk eller rättigheter hafva varit snart sagdt den enda synpunkt, som gjort sig gällande i motioner om förändring af 14 § i riksdagsordningen.

Denna synpunkt saknar ej all betydelse, men den är ej den hufvudsakliga eller viktigaste, från hvilken saken bör betraktas. Det högsta syftet med ett folks politiska representation måste nemligen vara att tillgodose hela folkets väl. Vore ett folk ej något annat eller högre än summan af samtliga dess individer, så skulle man möjligen kunna säga, att dess väl säkrast och bäst befordrades, när pluralitetens enskilda fördelar bäst gynnades; och då skulle den slutledningen ligga nära till hands, att tryggast och bäst vore att helst åt alla eller åtminstone åt så många som möjligt utan vidare bereddes tillfälle till direkt inflytande på ärendenas afgörande vid riksdagen. Men är ett folk en organism och är dess lif organiskt, så kan ett behof

och intresse, som kännes och uppbäres blott af ett fåtal, vara för detsamma lika viktigt som ett sådant, som uppbäres af ett långt större flertal. En representation är således icke dermed bevisad vara god, att den gifver rum åt och är ett uttryck för den stora majoriteten och dennas specialintressen; utan den är sådan, som den bör vara, i samma mån som i den varda tillgodosedda alla de vexlande behof och intressen, som konstituera folkets lif, och i samma mån som dessa varda tillgodosedda i organiskt sammanhang med hvarandra.

Yrkas på utsträckande af den politiska rösträtten, är det sålunda ej nog att vädja till de rösträttegandes villighet att dela sin magt med dem, som hittills saknat tillfälle till direkt politiskt inflytande. Att framställa saken, såsom vore detta dess kärna, är tanklöshet eller agitation. Frågan gäller fastmera, huruvida man kan hoppas genom rösträttens utsträckning erhålla en bättre representation än den hittills varande, och om andra omständigheter än en någorlunda viss utsigt härtill mana till att utsträcka den politiska rösträtten, så gestaltas det politiska problemet till spørsmålet, huru denna utsträckning må kunna ske på ett sådant sätt, att folkets, statens väl måtte befordras eller åtminstone ej riskeras.

Vore det så, att politisk rösträtt vore en så kallad allmänt mänsklig rättighet, och följaktligen så, att det vore en orättfärdighet att förmena någon medborgare sagda rätt, då vore problemet lätt löst, enär rättfärdighetens kraf böra lydas. Den politiska klokheten bjöde då att utan vidare införa allmän valrätt i detta ords egentliga mening. Men att den nyss nämnda förut-sättningen ej eger rum, behöfver ej bevisas, då näppeligen någon på allvar velat häfda dess sanning. Åtminstone har aldrig någon i svenska Riksdagen velat föreslå allmän rösträtt, utan äfven de i det nu i fråga varande hänseendet längst gående motionärer hafva städse förordat modifierande inskränkningar af allahanda slag. Hvarje sådan föreslagen modifikation har inneburit ett erkännande deraf, att politisk rösträtt icke är en allmänt mänsklig rättighet, och ett medgifvande deraf, att den är ett uppdrag, för hvars erhållande fordras vissa kvalifikationer utöfver den att vara svensk medborgare, samt således äfven ett erkännande deraf, att den politiska rösträtten måste regleras af opportunitetshänsyn.

Men så snart fråga blir om opportunitetshänsyn, framträda behovet och pligten att noggrant, opartiskt och, så vidt möjligt är, allsidigt undersöka de konkreta förhållandena hos det särskilda folket och i den närvarande tiden. Det går alldeles icke an att utgå ifrån och konstruera efter abstrakta teorier; dessa må nu i och för sig vara än så tilltalande och väljudande.

Härmed vare dock ej förnekadt, att vissa allmänna grundsatser kunna äfven i ett ärende af den beskaffenhet som det här omhandlade hafva en ganska stor betydelse. Om två sådana må här erinras. Den ena är den, att det, såvida ej andra och viktigare hänsyn förbjuda eller afråda det, är en förmån, att politisk rösträtt tillkommer så många som möjligt, på det att åt representationen må gifvas en bred basis, för att så många som möjligt måtte genomträngas eller beröras af politisk solidaritetskänsla och politiskt ansvar, och på det att, såvidt görligt är, minoritetsförtryck eller skenet häraf måtte undvikas. Den andra icke mindre viktiga grundsatsen är den, att garantier böra sökas och beredas mot majoritetsförtryck eller att, med andra ord sagdt, garantier böra beredas för, att ej blott de intressen, hvilka äro valmansmajoritetens särskilda, erhålla målsmän och varda tillgodsedda, utan äfven de intressen, hvilka hafva sina naturliga målsmän inom minoriteten och hvilka kunna vara för folkets väl lika viktiga som de förra, varda i Riksdagen behörigen och på ett efter sitt värde väl afvägdt sätt representerade.

Skall genom utsträckning af politisk rösträtt en förändring af ett folks politiska representation ske, och skall densamma leda ej till ett sönderbrytande af den bestående samhällsordningen, utan till en organisk utveckling af denna, så erfordras å ena sidan, att de konkreta förhållandena skola kräfva en sådan, och å andra sidan att, på samma gång som valrätten utsträcket och härigenom det politiska inflytandet vidgas för en afdelning af svenska medborgare, äfven en förstärkning af andra afdelningars inflytande beredes; det ena, så vidt möjligt är, i samma proportion som det andra. Ett ofrånkomligt faktum är och blir nemligen, att i ett folk finnas olika klasser af medborgare med särskilda klassintressen, likasom att, om en särskild klass har en öfvervägande politisk magt, den också förr eller senare på ett ensidigt sätt gör sig den till godo för sina specialintressen.

Kräfva de närvarande förhållandena i Sverige en förändring af den politiska rösträtten? En ganska stor skara medborgare besvara utan tvekan denna fråga jakande; en annan kanske ännu större skara anser ingalunda den svenska Riksdagen hafva vanvårdat sin stora uppgift att vara hela folkets representation och hyser stora farhågor för en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren. Men många äfven bland dessa sist nämnda äro dock villiga att medgifva, att — det må nu vara förorsakadt af det ena eller det andra — tiden är inne, då en noggrann och allvarlig utredning bör göras af spörsmålet, om, och då i hvilken mån samt under hvilka vilkor, en sådan utsträckning bör medgifvas.

För att besvara frågan, huruvida tiden verkligen är inne för en dylik utredning, behöfver man ej undersöka allahanda skäl af mer eller mindre abstrakt natur, som under de senaste riksdagarnes förhandlingar anförts såsom bevis för, att valrätten till Andra Kammaren bör utsträckas. Sjelfva dessa förhandlingar och af dem härflytande beslut synas tillräckligt klart ådagalägga, att den tiden är inne.

Huru skall den så ofta förordade förändringen kunna till folkets fromma utföras? Genom utsträckning af rösträtten kommer direkt politiskt inflytande att medgifvas åt sådana, som hittills saknat sådant, och, om den sker utan förändring i andra hänseenden, kommer dermed naturligtvis deras inflytande att minskas, hvilka för närvarande hafva valrätt till Riksdagens Andra Kammare. En rubbning i den politiska magtställningen kommer nödvändigt att ske. Äfven om många finnas, som anse en dylik rubbning vara önskvärd, så torde dock äfven dessa vara villiga att erkänna, att rubbningen kan blifva för stark. Framför allt borde alla vara villiga att medgifva, att man har både rätt och pligt att tillse, att ej all eller en mycket öfvervägande politisk magt lägges i händerna på en enda medborgareklass, framför allt icke i deras händer, hos hvilka man, om man utgår från den grundsats, på hvilken nu gällande riksdagsordning hvilat, har minsta anledning att vänta en allsidig blick för samt ett sjelfständigt och moget bedömande af vårt folks alla mångsidiga behof och intressen, samt hvilka sakna en mognad erfarenhet i politiska ärendens behandling.

De förslag om utsträckt valrätt till Andra Kammaren, hvilka hittills framkommit och ådragit sig någon större uppmärksamhet, kunna sägas samla sig i två hufvudgrupper. Den ena omfattar dem, som under olika modifikationer förorda det så kallade streckets sänkande till femhundra kronor, den andra dem, som med vissa inskränkingar kräfva valrätt åt alla myndiga män. Klart är, att ett utan motvägande garantier gifvet bifall till förslag af sist nämnda art skulle medföra en total omhvälfning af vår nuvarande politiska representation. Sådan omhvälfning kan ej och bör ej genomföras utan en genomgående revision af åtskilliga bestämmelser i rikets grundlagar, så vida vårt folk icke skall kastas i en revolutions faror. Kunde man åter verkligen på samma gång finna tillräckligt starka garantier för att, vid medgifvandet af så kallad allmän rösträtt, den politiska magten ej komme att öfvervägande tillfalla de hittills icke röstberättigades klass, utan i stället att jemnt fördelas mellan olika medborgareklasser, så att samtliga samfundsintressen effektivt kunde göra sig gällande, så borde, synes det, företräde gifvas åt införande af så kallad allmän rösträtt framför en större

eller mindre sänkning af det politiska strecket. Dermed skulle åtminstone den förmånen vinnas, att man kommit till en station, der man kunde hoppas få stanna en längre tid och der man kunde egna sig åt arbetet för samfundsutvecklingen utan störande afbrott af rösträttsagitationer.

Förslaget om streckets sänkande till 500 kronor har framför krafvet på s. k. allmän rösträtt det företräde, att det ej är så omhvälfvande som detta Skilnaden mellan 800 kronors och 500 kronors strecket är ej en principiell, utan en opportunitetsskilnad. Derfor skulle detta förslags genomförande kunna sägas i viss mån vara en utveckling af 1865 års ständers beslut. Detta så mycket hellre, som det innebär en tillämpning af den grundsatsen, att politisk rösträtt bör tillkomma enhvar, som betalar bevilling, hvilken grundsats är någorlunda nära beslägtad med den, som gör sig gällande i nuvarande riksdagsordning. Men om nu än detta innesluter ett ej ovigtigt förord för förslaget, så minskas å andra sidan dess värde deraf, att ett bifall till detsamma ingalunda skulle tillfredsställa det yrkande på förändring af den politiska rösträtten, hvilket man ej anser sig vilja eller kunna tillbakavisa. Agitationen för sagda förändring skulle icke afstanna, ej ens bringas till någon tids hvila, utan den skulle troligtvis utan synnerligen märkbar afmattning fortgå såsom hittills. Af det, som med detsamma åsyftats, skulle ej mycket vinnas.

Men mycket skulle genom ett sådant bifall riskeras. Nedflyttningen af strecket vore nemligen ej en obetydlig, utan en mycket ingripande åtgärd, hvilken visserligen ej skulle bygga vår politiska representation på en alldeles ny grund, men dock skulle innebära en högst betydelsefull modifikation af den princip, på hvilken densamma hvilar. Detta kan ej förnekas, såvida man ej vill påstå, att 500 kronors årlig inkomst representerar den ekonomiska sjelfständighet, som 1865 års lagstiftare ansågo vara någorlunda garanterad genom fastställandet af 800 kronors inkomst såsom vilkor för politisk valrätt. Men detta kan ingen på allvar påstå, hvilken erkänner, att 500 kronor är mindre än 800 kronor, och att penningens köpvärde ej ökats under de senaste trettio åren.

Många gånger har i Riksdagen lemnats redogörelse för, att genom streckets sänkande till 500 kronor valmännens antal skulle ökas med omkring femtio procent. När ingen kan betvifla, att dessa valmän, såvida de nu skulle sammansluta sig med någon grupp af hittills valberättigade, skulle komma att rösta samman med dem bland dessa, hvilka skatta för den inkomst, vid hvilken bevillningsafdrag är medgifvet, så bör det vara klart för den, som vill medverka till den föreslagna förändringen, att den politiska

magten mycket afgjordare och bestämdare än nu komme att läggas i deras händer, som visat sig vara mest böjda för radikala förändringar af vår samhällsordning. Såsom införande af s. k. allmän rösträtt utan motvägande garantier skulle enligt all historiens logik leda till revolutionära äfventyr, så skulle den föreslagna sänkningen af strecket under samma förutsättning föra till radikala åtgärder.

Alla de, som äro ense derom, att man bör göra hvad man kan för att undvika sådana eventualiteter, böra därför äfven enigt bemöda sig om att finna garantier, hvilka kunna förebygga farorna af en rösträttsutsträckning, hvilken man anser vara önskvärd eller hvilken man är villig att medgifva. I Riksdagen har vid behandlingen af här berörda ärende äfven ej alldeles saknats förslag till sådana garantier, om än icke åt denna sida af saken på långt när egnats den uppmärksamhet, som den förtjenar. Man har till exempel, såvidt jag erinrar mig, dervid endast rigtat blicken på ordningen för valrätt och ej på vilkoren för valbarhet, ehuru klart är, att äfven i dessa likasom på många andra håll garantier för en lugn och jemn samhällsutveckling kunna sökas.

I Riksdagens Första Kammare har man särskildt påpekat, att en betydelsefull garanti skulle erhållas, om såsom vilkor för valrätt till Andra Kammaren, jemte en taxerad inkomst af 500 kronor, uppställdes en ålder af 25 år och fullgörande af före denna ålder föreskrifven värnpligt. Värdet af dessa vilkor behöfver ej ringaktas, fastän man ej anser dem ensamma för sig tillfyllestgörande. Första Kammaren har mer än en gång med stor pluralitet uttalat såsom sin mening, att man bör se sig om efter starkare värn mot radikalism eller omstörtning.

Tanken har då särskildt fäst sig vid klassval eller proportionsval. Det kan ej bestridas, att den representationsförändring, som genomfördes 1865, i viss mån bortsåg ifrån, att ett folk nödvändigt består af olika stånd eller klasser, hvilka uppbära skilda och sins emellan jembördiga intressen i folkets lif. Den utdömde den gamla numera otillfredsställande men dock organiska grunden för den svenska riksdagen och förmådde ej lägga någon ny af synnerligen organisk natur. Den mest bärande grundsatsen i nu gällande riksdagsordning beträffande valrätt blef, att denna rätt bestämmes af skatteförmåga. Då så är förhållandet, kan man ej undra öfver påståendet, att det skulle vara en konsekvent utveckling af nu gällande ordning, att politisk valrätt tilldelas en hvar, som erlägger direkt skatt till staten. Men om erläggande af skatt skulle betinga rösträtt, så lär det ej kunna påstås vara en inkonsekvens, om en större skattskyldighet förbundnes med en vidsträckt-

tare rösträtt, om rösträtten graderades efter skattepligten. På den nu gällande riksdagsordningens ganska oorganiska grund torde knappast kunna anordnas några andra klassval än sådana, som bestämmas af högre eller lägre skatts erläggande. Men sådana skulle kunna anordnas såsom en utveckling af nu gällande bestämmelser och såsom en garanti för att, vid en betydlig ökning af antalet valmän bland dem, som betala den lägsta skatten eller kanske ingen skatt, de intressen, som snarast representeras af de högre beskattade, ej skola komma att sakna målsmän i Riksdagens Andra Kammare och således ej varda tillbakasatta.

Klassval efter en graderad rösträttsskala kunna naturligtvis anordnas på många sätt samt mer eller mindre gynnande för antingen de högre eller de lägre beskattade. Mot sjelfva principen för dem borde ej starka anmärkningar göras af dem, som yrka, att skattskyldighet alltid bör åtföljas af rätt till inflytande på tillsättningen af den beskattande Riksdagen och som ej med fog kunna förneka billigheten deraf, att den, som betalar den drygare delen af en skatt, äfven har ett i någon mån större inflytande vid skattens bestämmande.

Lika litet och kanske ännu mindre synes med skäl något kunna invändas mot en ordning, som reglerade förhållandet mellan de två klasser valmän, som stå emot hvarandra vid snart sagdt hvarje val, mellan majoritet och minoritet. I samma mån som minoriteten inom en större eller mindre valkrets är stor, i samma mån förnimmes det som en obillighet, att dess röster bli utan all betydelse. Genom så kallade proportionsval tillvaratages minoritetens rätt. Äfven under nu gällande rösträttsförhållanden kunde vara skäl att taga i öfvervägande, huruvida ej proportionsvals införande vore en vinst; men dessa skäl få en mycket ökad vikt, om den politiska rösträtten komme att utsträckas. Det är bekant, att sådana valkunna anordnas på mångfaldiga sätt och modifieras efter skilda konkreta förhållanden. Den väsentligaste svårigheten vid deras införande i vårt land skulle väl ligga i nödvändigheten att förändra och utvidga nuvarande valkretsar. Men om en stor fördel kunde vinnas genom den antydda anordningen, så torde nog denna svårighet kunna nöjaktigt öfvervinnas, i synnerhet som vi ej i nu bestående förhållanden sakna pröfvade utgångspunkter för anordnande af större valkretsar.

Det anförda har velat ådagalägga, att förhållandena påkalla en möjligast fullständig utredning af frågan om behovet af utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammare och om de garantier, under hvilka en sådan utsträckning bör medgifvas. Äfven hafva gjorts några antydningar om de

vägar, på hvilka dylika garantier snarast torde böra sökas. Men den behöfliga utredningen lär ej kunna verkställas af någon enskild riksdagsman eller af Riksdagens konstitutionsutskott, utan allenast genom regeringens försorg.

På grund af hvad som blifvit anfördt vill jag därför vördsamt föreslå,

att Riksdagen må ingå med underdånig anhållan derom, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en, så vidt möjligt är, fullständig utredning af frågan om behöfvet af utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammaré och om de garantier, under hvilka en sådan rösträttsutsträckning borde medgifvas, vare sig att dessa garantier skulle sökas i väl afvägda klass- eller proportionsval eller på annan väg, som utredningen kunde anvisa, samt till Riksdagen aflåta de förslag, som Kongl. Maj:t i följd af den verkställda utredningen må anse vara af behöfvet påkallade.

Anhålles om remiss till konstitutionsutskottet.

Stockholm den 23 januari 1893.

Gottfrid Billing.
